

“Тасдиқ мекунам”
Ректори Муассисаи давлатии
таълимии «Донишгоҳи миллии
Тоҷикистон» д.и.и. профессор,
Хушвахтзода К.Х.
“ 31 ” _____ соли 2023

ТАҚРИЗИ

муассисаи пешбар ба рисолаи номзиди Раҳимзода Муҳаммаднаби Маҳмадшоҳ дар мавзӯи «Методикаи ташаккули муносибати тамоюли касбии муаллимони ояндаи биология дар раванди таълими физика» барои дарёфти дараҷаи илмии номзиди илмҳои педагогика (ҳимояи такрорӣ) аз рӯи ихтисоси 13.00.02 – Назария ва методикаи таълиму тарбия (таҳсилоти миёнаи умумӣ) (13.00.02.01 – Назария ва методикаи фанҳои табиӣ (таҳсилоти миёнаи умумӣ))

Мавриди омӯзиш қарор додани методикаи ташаккулёбии муносибатҳои тамоюли касбӣ дар ҷараёни таълими физика барои муаллимони ояндаи биология дар муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ, хусусан дар донишгоҳҳои тамоюли омӯзгорӣ, яке аз масъалаҳои муҳими педагогика дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҳисоб меравад. Якчанд ҳуҷҷатҳои батасвибрасонидаи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон - “Қонун дар бораи маориф” (соли 1994), “Консепсияи миллии маорифи Ҷумҳурии Тоҷикистон” (соли 2002), “Консепсияи миллии тарбия дар Ҷумҳурии Тоҷикистон” (соли 2006) ва эълон шудани солҳои 2020 – 2040 соли омӯзиш ва рушди фанҳои табиатшиносӣ, дақиқ ва риёзӣ иқдомҳои саривақтиест, ки ба рушди фанҳои табиатшиносӣ ва дақиқ таъсири мусбӣ расонида метавонад ва ин иқдомҳо фикрҳои баёнгардидаро тасдиқ менамоянд.

Қайд кардан ба маврид аст, ки ҳарчанд омӯзиши усули ташаккулёбии муносибатҳои тамоюли касбӣ мубрам ва басо муҳим арзёбӣ карда шавад ҳам то имрӯзҳо ин масъала ҳанӯз ба таври муфассал мавриди омӯзиш қарор нагирифтааст. Албатта, осори омӯзиши донишмандони бисёр давлатҳо вобаста ба методикаи таълими фанҳои бо муносибатҳои тамоюли касбидошта хеле ғани буда, дар пешрафти илму тамаддуни ҷаҳонӣ ва мактабҳои илмии махсуси Шарқу Ғарб таъсири назаррас расонидаанд. Бо вучуди ин масъалаҳои ба таҳқиқ ниёзманд дар ин мавзӯъ хеле зиёданд.

Аз ин рӯ, мавзӯи интихобнамудаи Раҳимзода Муҳаммаднаби Маҳмадшоҳ мубрам арзёбӣ шуда, рисолаи муфиде дар мавриди

пажӯҳишу омӯзиши методикаи ташаккулёбии муносибатҳои тамоюли касбӣ дар ҷараёни таълими физика барои муаллимони ояндаи фанни биология ба шумор меравад.

Матни рисола мундариҷа ва мақсадҳои дар мавзӯъ баррасишавандаро пурра ифода менамояд. Рисола аз муқаддима, се боб, хулоса, рӯйхати адабиёти истифодашуда, ки шомили 158 сарчашма мебошад, иборат буда, дар 178 саҳифаи ҷопи компютерӣ таҳия карда шуда, дорои 18 ҷадвал ва 20 тасвир мебошад.

Муаллиф дар муқаддимаи рисола оид ба мубрамияти масъалаи мазкур, дараҷаи омӯзиши мавзӯъ, мақсаду вазифаҳои таҳқиқот, усули пажӯҳиш ва сарчашмаҳои мавод, навоварии таҳқиқ, аҳамияти назариявӣ амалии рисола, нуктаҳои ба ҳимоя пешниҳодшаванда, коркарду татбиқи натиҷаҳои кор мулоҳизаронӣ кардааст.

Боби якуми рисола, ки «Асосҳои назариявии фаъолгардонии фаъолияти таълимӣ-маърифатии муаллимони ояндаи биология дар раванди таълими физика» номгузорӣ шудааст, фарогири се фасл буда, дар ҳар яки он муаллиф роҷеъ ба масъалаҳои ҷанбаҳои психологӣ-дидактикии фаъолгардонии фаъолияти таълимӣ-маърифатии донишҷӯён, истифодаи муносибати тамоюли касбӣ дар таълими физика ҳамчун воситаи фаъолгардонии фаъолияти таълимӣ-маърифатии муаллимони ояндаи биология ва ташаккулёбии донишҳои методологии муаллимони ояндаи биология дар раванди фаъолияти таълимӣ-маърифатӣ доир ба фанни физика андешаронӣ намудааст.

Муаллифи рисола ҳангоми баррасии масъалаи мавриди назар доништа диққати асосиро ба методикаи муносибатҳои тамоюли касбии муаллимони ояндаи биология ҷудо намудааст. Дар ҳамин фасл муаллиф дуруст қайд кардааст, ки масъалаи истифодаи ҷанбаҳои психологӣ-дидактикии фаъолгардонии фаъолияти таълимӣ-маърифатии донишҷӯён масъалаи ҷадид нест, аммо аҳамияти худро ҳамеша нигоҳ медорад ва на танҳо дар донишгоҳҳои омӯзгорӣ, балки дар донишгоҳҳои равияи техникӣ низ аз масоили мубрам ба шумор меравад. Воқеан, масъалаи омӯзиш ва татбиқи таълими физика ҳамчун воситаи рушди фаъолияти таълимӣ-маърифатии муаллимони ояндаи биология дар сатҳҳои гуногуни маърифатӣ ҳам дар мактабҳои таҳсилоти ҳамагонӣ ва ҳам дар муассисаҳои таҳсилоти олиӣ касбӣ ҷузъе аз тамаддуни касбии омӯзгорону устодони фанни физика ба ҳисоб меравад.

Дар фасли дуюми боби аввал, Раҳимзода М.М., ақидаҳои педагогии донишмандонро дар бораи муносибати тамоюли касбӣ дар таълими

физика ҳамчун воситаи рушди фаъолияти таълимӣ-маърифатии муаллимони ояндаи фаннӣ мухтасаран таҳлил кардааст. Муаллиф, дар чараёни таҳқиқот қорӣ намудани муносибати тамоюли касби ро раванди таълими физика нишон додааст, ки ба воситаи он ҳалли вазифаҳо доир ба ташаккули маҳоратҳои физикӣ ва мафҳумҳои асосӣ имконпазир мебошад. Ӯ қайд намудааст, ки истифодаи муносибати тамоюли касбӣ ба омодагии муаллимони ояндаи биология мусоидат менамояд, дар онҳо маҳорати гузоштани мақсад ва вазифаҳо, интихоби мазмун, восита ва методҳои таълим, арзёбӣ ва назорати фаъолияти донишҷӯёно инкишоф медиҳад.

Дар фасли «Ташаккулёбии донишҳои методологии муаллимони ояндаи биология дар раванди фаъолияти таълимӣ-маърифатӣ доир ба фанни физика» масъалаҳои ташаккули донишҳои методологӣ, ки зимни таълими физика ба миён меоянд, мавриди баррасӣ қарор гирифта, таърифи мафҳуми «донишҳои методологӣ» дода шуда, самтҳои асосии ташаккулёбии донишҳои методологӣ дар машғулиятҳои фанни физика муайян карда шудааст.

Муаллиф робитаи байнифаннӣ, яъне фанҳои биология ва физикаро, ба воситаи истифодаи методҳои гуногун омӯхта барои ташаккулёбии донишҳои методологӣ, ҳам омӯзиши озмоишии методҳои таҳқиқоти объектҳои биологӣ ва физикӣ ва ҳам корҳои озмоишӣ ба хогири омӯзиши дастгоҳ ва принципҳои кори онҳоро муҳим арзёбӣ кардааст.

Боби дуҷуми пажӯҳиши Раҳимзода М.М. «Методикаи таълими физика барои муаллимони ояндаи биология бо истифода аз муносибати тамоюли касбӣ» аз ду зербои иборат аст.

Муаллиф дар ин қисмати кори худ мақсад, вазифа ва принципҳои ташаккулёбии мазмуни курси физика барои донишҷӯёни ихтисоси биологияро бо истифода аз муносибати тамоюли касбӣ мавриди баррасӣ қарор медиҳад.

Барои рушди фаъолияти таълимӣ-маърифатии муаллимони ояндаи биология дар дарсҳои фанни физика, нисбат ба мазмуни он муносибатро нав кардан ва амалӣ намудани курси физика бо назардошти самти омодагии касбии донишҷӯён зарур аст.

Зимни интихоби мундариҷаи маводи таълимӣ доир ба фанни физика муаллиф принципҳои зерин: мутобиқат ба стандартҳои давлатӣ, яқлухтӣ, илмият ва моҳияти амалӣ будан, бунёдӣ будан, майл доштан ба самти касбӣ ва дастрас буданро зарур мешуморад.

Муаллиф ба принципҳои дар боло зикршуда така намуда, барои иҷрои вазифаҳои таълимӣ, инчунин барои кушодани алоқаҳои байнифаннӣ аз рӯи самтҳои қаблан муайянкардашуда (омӯзиши методологияи физика ва истифодаи он ҳангоми таҳқиқи объектҳои биологӣ, кушодани моҳияти ҷаҳонбинии алоқаҳои байни фанҳои

биология ва физика, шиносӣ бо мисоли намунаҳои ҳислати амалидоштаи физикӣ) барои муаллимони ояндаи биология барномаи курси физикаро таҳия менамояд.

Дар фасли дуюм истифодаи маводи дорои мазмуни нигаронидашудаи касбӣ зимни ташкили шаклҳои асосии таълим мавриди таҳлил қарор ёфта, натиҷаҳои таҳқиқот тавассути ҷадвалҳо ва формулаи машҳури Пирсон дар мавриди дарёфти қимати статистикӣ дар соҳаи методикаи таълими физика баҳогузорӣ гардидаанд.

Дар хулоса муҳимтарин бардоштҳои муаллифи рисола зикр шудаанд, аз ҷумла:

1. Ба таълими фанҳои ҳамгиро диққати зиёд дода мешавад, ки он ба системаи маориф таъсири мусбат мерасонад. Вобаста ба ин, масъалаи баланд бардоштани самаранокии фаъолияти таълимӣ-маърифатӣ ҳангоми омӯзиши фанни физика аз тарафи муаллимони ояндаи биология муҳимият пайдо мекунад.

2. Барои баланд бардоштани самаранокии омодагии касбӣ ва фаннии муаллимони ояндаи биология рушди фаъолияти таълимӣ-маърифатӣ аз фанни физика зарур мебошад.

3. Алоқаҳои байнифаннӣ барои самаранокии таълим аз рӯи се самт амалӣ намудан зарур аст:

- асосноккунӣ барои инкишофи илмҳои табиӣ дорои моҳияти донишҳои методологӣ;

- ифшо кардани иқтидори ҷаҳонбинии алоқаҳои байни биология ва физика;

- истифода бурдани донишҳои физикӣ барои пешгӯии падидаҳои биологӣ ва шарҳу тафсири моҳияти онҳо;

- ба таври васеъ мавриди истифода қарор додани методҳои физикӣ ҳангоми таҳқиқи равандҳои биологӣ.

4. Методикаи гузаронидани машғулиятҳои маърузавӣ доир ба фанни физика бо истифода аз муносибати тамоюли касбӣ таҳия карда шуда, мазмуни ҳар як бахши курси физика бо назардошти аҳамияти омӯзиши он барои курси биология муайян карда шудааст.

5. Дар натиҷаи гузаронидани озмоишҳои педагогӣ натиҷабархшии истифодаи ин системаи методӣ исбот карда шудааст, ки ба рушди фаъолияти таълимӣ-маърифатӣ мусоидат мекунад ва инчунин ба тақвияти самаранокии раванди таълимӣ-маърифатӣ доир ба фанни физика барои донишҷӯёни ихтисосҳои биологӣ, аз ҷумла муаллимони ояндаи биология низ таъсир мерасонад.

Раҳимзода М.М дар раванди таҳлили маводи зиёд ва пурарзиши гирдовардааш барои эътимод бахшидан ба андешаронии хеш ба осори

таҳқиқию таҳлили муҳаққиқони ватанию хориҷӣ таъя намуда, дар мавридҳои зарурӣ аз маъхазҳои гирдовардааш иқтибосҳо овардааст.

Таъкид кардан ба маврид аст, ки ҷанбаи илмии рисола қавӣ буда, муаллифи он бо таъя ба пажӯҳишоти фароҳамовардааш дуруст хулосабарорӣ намудааст.

Диссертатсия бо забони хуби илмӣ ва хеле фаҳмо навишта шудааст, ин аз он шаҳодат медиҳад, ки унвонҷӯй дар атрофи мавзӯи интихобгардида аз оғоз то анҷоми кори илмӣ ҷиддан ба таҳқиқу пажӯҳиш машғул будааст.

Ба хотири амиқ дарк кардани моҳияти масъала унвонҷӯй дар рисолаи хеш аз диаграмма ва ҷадвали шарҳдиҳандаи он истифода кардааст.

Дар рисола баробари муваффақиятҳои зиёд баъзе нуқтаҳои баҳсталаб ба назар мерасанд, ки ислоҳи онҳо боиси боз ҳам баланд бардоштани сатҳу сифати пажӯҳиш хоҳад буд:

1. Таҳқиқоти муаллиф фарогири муассисаҳои таҳсилоти олии тамоюли касбии омӯзгорӣ буда, ба назари ман омӯзиш ва таҷрибаи баъзе коллеҷҳои тахассусӣ низ арзиши корро боз ҳам меафзуд.

2. Ба андешаи мо, фаъолгардонии фаъолияти таълимӣ-маърифатии муаллимони ояндаи биология дар раванди таълими физика, таълими бахшҳои дигари физика, муқоиса ва таҳлили натиҷаҳо бо усулҳои анъанавии таълим, бешубҳа, арзиши илмии рисолаҳо зиёд мекард.

3. Дар ҳолати муқоиса намудани натиҷаҳои озмоиши педагогии дар донишқадаҳои равияи омӯзгоридоштаи ҷумҳурӣ гузаронидашуда, хулосаҳои ҷудоғона дода мешуд, арзиши илмии рисола боз ҳам ғанӣ мегардид.

Эродҳои овардашуда ҷузъӣ буда, ба арзиши волои назариявӣ амалии рисола таъсири назаррасе ворид карда наметавонад.

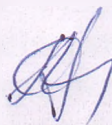
Мазмуну муҳтавои рисола бо фишурдаҳои он, ки ба забони давлатӣ (тоҷикӣ) ва русӣ таълиф гардидаанд, мувофиқати комил дошта, мундариҷаи корро яққоя бо мақолаҳои таълифнамудаи унвонҷӯй, ки фарогири 21 ададанд, пурра инъикос мекунанд.

Рисолаи илмии Раҳимзода Муҳаммаднаби Маҳмадшоҳ дар мавзӯи «Методикаи ташаккули муносибати тамоюли касбии муаллимони ояндаи биология дар раванди таълими физика» таҳқиқоти илмӣ-тахассусии анҷомёфта ҳисобида шуда, аз рӯи ҳаҷм, арзиши назарӣ ва амалӣ ҷавобгӯ ба талаботи КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аст ва муаллифи он сазовори соҳиб шудан ба дараҷаи илмии номзади илмҳои педагогӣ аз рӯи ихтисоси 13.00.02 – назария ва методикаи таълиму тарбия (таҳсилоти миёнаи умумӣ) (13.00.02.01 –

назария ва методикаи фанҳои табиӣ (таҳсилоти миёнаи умумӣ)) мебошад.

Тақриз аз ҷониби номзади илмҳои физика-математика Истамов Ф.Х. тартиб дода шуда. дар ҷаласаи васеи кафедраи методикаи таълими физикаи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон муҳокима гардида. ба тариқи овоздиҳии кушода аз тарафи қулли аъзоёни кафедра қабул гардида. бо қарори № 5 аз “28” январи соли 2023 тасдиқ шудааст.

Номзади илмҳои физикаю математика:

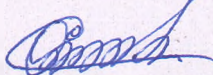
Аловиддинов А.Ч.

Мудири кафедраи методикаи таълими физика, номзади илмҳои физикаю математика:

Истамов Ф. Х.

Қотиби ҷаласа:

Одинаева С. Э.

Имзои номзади илмҳои физикаю математика А.Ч. Аловиддинов. мудири кафедра Ф.Х. Истамов. ва қотиби ҷаласа С.Э. Одинаеваро тасдиқ мекунам.

Сардори раёсати кадрҳо ва корҳои махсуси Донишгоҳи миллии Тоҷикистон

Тавқиев Э.